

BOFIT Online
2013 No. 10

Heli Simola

Turkin talous – saadaanko kasvu kestävälle pohjalle?

EUROJÄRJESTELMÄ
EUROSYSTEMET

Suomen Pankki, BOFIT
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

BOFIT Online
Päätoimittaja Juuso Kaaresvirta

BOFIT Online 10/2013
4.12.2013

Heli Simola:
Turkin talous – saadaanko kasvu kestäväälle pohjalle?

ISSN 1456-811X (online)

Suomen Pankki
BOFIT – Siirtymätalouksien tutkimuslaitos

PL 160
00101 Helsinki
Puh: 010 831 2268
Fax: 010 831 2294
bofit@bof.fi

www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Sisällys

Tiivistelmä	3
Taloukasvu piristynyt jälleen tänä vuonna	4
Lähivuosille odotetaan ripeää kasvua, riskinä rahoitusasema	5
Pidemmän aikavälin kasvuun tarvitaan investointeja	7

Heli Simola

Turkin talous – saadaanko kasvu kestäväälle pohjalle?

Tiivistelmä

Turkki on asukasluvultaan yksi Euroopan suurimpia maita ja etenkin 2000-luvulla myös sen taloudellinen painoarvo on lisääntynyt selvästi maan nopean talouskasvun myötä. Maa on noussut ylemmän keskitulon maiden joukkoon ja sen kansalaisten ostovoiman suhteen korjattu tulotaso on jo ohittanut EU-maista Romanian ja Bulgarian. Useimmissa ennusteissa talouskasvun odotetaan jatkuvan ripeänä myös lähivuosina, mutta merkittävä riski talouskehitykselle on maan riippuvuus ulkomaisista pääomavirroista, jotka ovat vaihdelleet voimakkaasti. Pidemmällä aikavälillä talouden kasvupotentiaaliksi arvioidaan 4-5 %, mutta sen saavuttaminen vaatii uusia investointeja ja rakenteellisia uudistuksia talouden tuottavuuden kohentamiseksi.

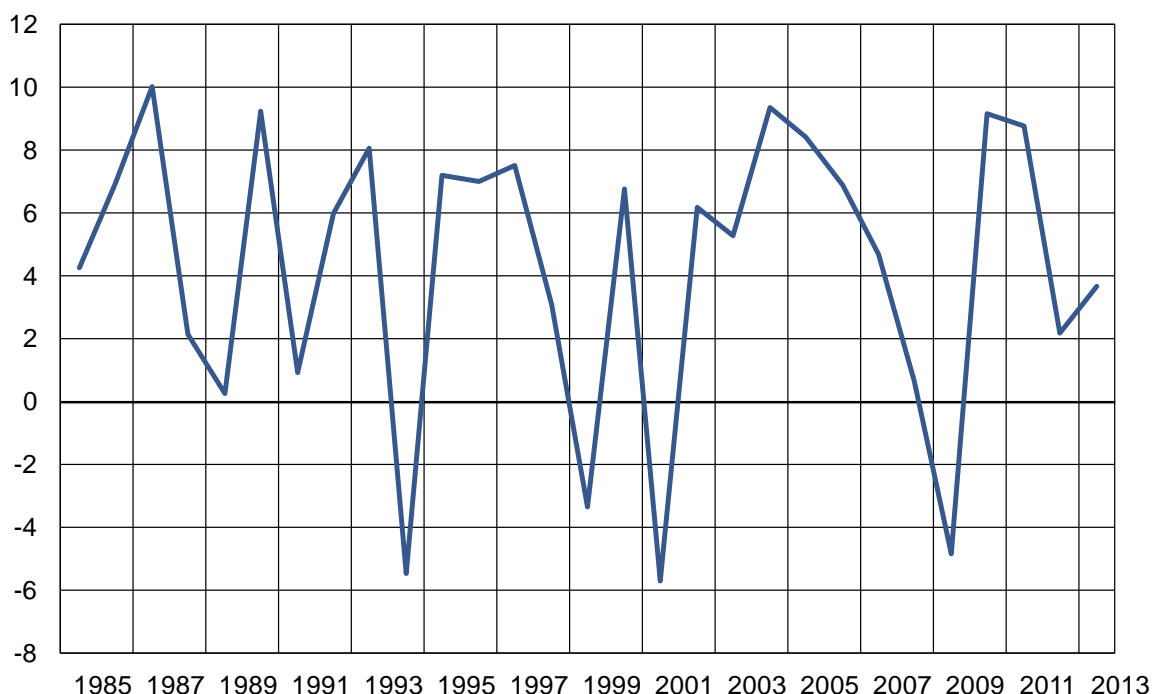
Asiasanat: Turkki, talouskehitys

Taloukasvu piristynyt jälleen tänä vuonna

Turkin talouskehitys on viimeisten vuosikymmenten aikana vaihdellut voimakkaasti: kokonaistuotanto on vuoroin kasvanut vauhdikkaasti ja vuoroin vajonnut taantumaan (Kuvio 1). Turkkiä koetteli 2000-luvun alussa ankara talouskriisi, mutta sen selättämiseksi maan talouspolitiikkaa uudistettiin tarmokkaasti. Uudistusten ja maailmantalouden positiivisen kehityksen myötä 2000-luvun alkupuoli ennen kansainvälisen talouskriisin puhkeamista olikin Turkin taloudessa harvinaisen suotuisa vaihe. Talouskehitys oli kohtalaisen vakaata ja kasvu nopeaa – keskimäärin 7 % vuodessa. Kansainvälinen talouskriisi kuitenkin syöksi Turkin talouskehityksen jälleen muistuttamaan vuoristorataa, kun syvää pudotusta seurasi vauhdikas elpyminen ja sitten kasvun huomattava hidastuminen.

Tänä vuonna taloukasvu on jälleen piristynyt selvästi vaisun viime vuoden jälkeen. Alkuvuonna taloutta vetivät erityisesti julkisen sektorin investoinnit, joiden vuosikasvu ylsi jopa lähelle sataa prosenttia. Julkisella sektorilla on ollut varaa taloukasvun tukemiseen, sillä valtiontalous on varsin vahvassa kunnossa. Julkisen talouden alijäämä on kriisin jälkeen saatu palautettua takaisin 1–2 prosenttiin BKT:stä ja valtion velka on pudonnut alle 40 prosenttiin BKT:stä. Turkki on kuitenkin viime vuosina lisännyt runsaasti julkisen sektorin menoja. Suuri osa lisäyksistä on kohdistunut luonteeltaan pysyviin menoihin kuten palkkoihin ja eläkkeisiin. Sitä vastoin julkisia tuloja on lisätty lähinnä kertaluonteisilla erillä kuten yksityistämällä valtionyrityksiä. Julkisen talouden alijäämän kurissa pitämiseksi Turkin viranomaiset aikovat lähivuosina hillitä muiden julkisten menojen kasvua, mutta se voi osoittautua vaikeaksi presidentin- ja parlamenttivaalien alla.

Kuvio 1. Turkin BKT:n vuosikasvu 1985–2013 (tammi-kesäkuu), %

Lähteet: IMF ja Turkstat.

Viime kuukausina talouden veturiksi on jälleen noussut yksityinen kulutus, joten valtion elvytykselle ei enää ole edes tarvetta aiempaan malliin. Kulutuksen kasvu on kuitenkin nojannut pääosin lainarahoitukseen ja kulutusluottojen vuosikasvu on ajoittain yltänyt 40 prosentin tuntumaan. Pankit ovat rahoittaneet nopeasti kasvavaa luototusta ulkomailta ja myös kotimaassa harjoitettu kohtalaisen löysä rahapolitiikka on osaltaan mahdollistanut luottojen ripeän lisääntymisen. Viime aikoina keskuspankki onkin joutunut jälleen kiristämään pankkien likviditeettiä ja turvautumaan lisäsäätelyyn luottokannan kasvun hillitsemiseksi. Viime vuosien nopeasta kasvusta huolimatta kotitalouksien velkaantumisaste on kuitenkin edelleen kansainvälisesti vertailtuna maltillisella tasolla eli noin 50 %. Lisäksi ongelmaluottojen määrä on pysynyt suhteellisen vähäisenä ja kotitalouksilla ei ole lainkaan valuuttamääräisiä luottoja.

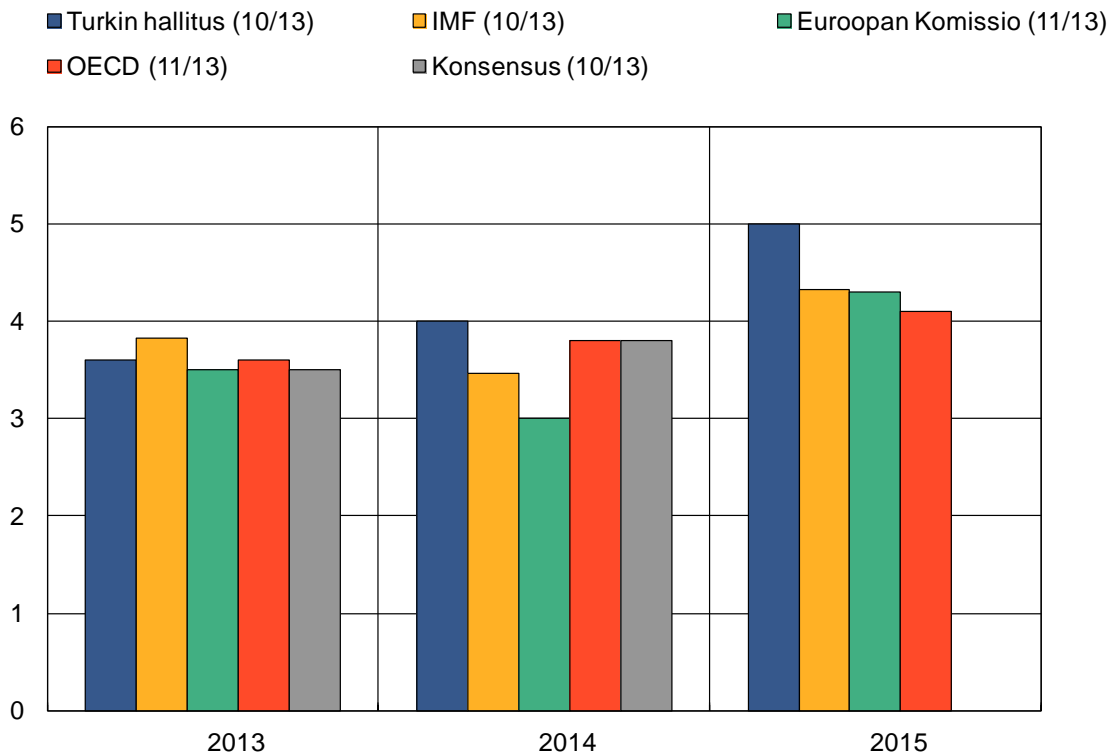
Yksityiset investoinnit ovat sitä vastoin kehittyneet heikosti viimeisen parin vuoden aikana, vaikka ovatkin pysyneet korkeammalla tasolla kuin kriisiä edeltävinä vuosina. Investointien elpyminen on kuitenkin keskeistä Turkin tulevan kasvun kannalta etenkin, kun maan investointiaste on pysynyt viime vuosina selvästi matalammalla tasolla kuin muissa vastaavan tulotason maissa. Investointeja rajoittaa erityisesti rahoituksen saatavuus. Turkin säästämisaste on matala, joten investointien rahoituksessa joudutaan usein turvautumaan ulkomaiseen ja lisäksi lyhytaikaiseen rahoitukseen.

Lisääntynyt kulutus on pitänyt tuonnin hienoisessa kasvussa tänä vuonna liiran heikentymisestä huolimatta. Myös öljyn hinnan kehityksellä on huomattava vaikutus tuonnin arvon muutoksiin, sillä Turkki on hyvin riippuvainen tuontienergiasta. Öljy ja muut energiatuotteet vastaavat lähes 30 % tavaratuonnin arvosta. Lisäksi tuonnin ja etenkin viennin arvoon vaikuttaa myös kullan hinnan kehitys, koska kulta on Turkille merkittävä tuonti- ja vientituote. Viime vuonna juuri kulta oli yksi keskeisistä tuotteista, jotka pitivät viennin ja samalla koko talouden kasvussa. Kulta ei kuitenkaan ole tärkein vientituote, vaan maan vienti koostuu varsin monipuolisesti erilaisista teollisuustuotteista. Turkki on erikoistunut pääosin tuotannoltaan työvoimavaltaisiin tuotteisiin ja työvaiheisiin, koska työvoimakustannukset ovat verrattain matalat. Kustannukset ovat kuitenkin nousseet nopeasti viime vuosina, mikä on syönyt maan kansainvälistä kilpailukykyä. Viennin maantieteellinen painopiste on viime vuosina siirtynyt Euroopasta selvästi enemmän Lähi-idän maihin, jotka ovat kärsineet kansainvälisestä talouskriisistä vähemmän kuin useimmat Euroopan maat.

Lähivuosille odotetaan ripeää kasvua, riskinä rahoitusasema

Kaikki keskeiset ennustajat odottavat Turkin talouskasvun jatkuvan ripeänä seuraavina vuosina (Kuvio 2). Lähikuukausina kasvun ennakoidaan hieman hidastuvan, mutta piristyvän vähitellen uudelleen ja yltävän vuonna 2015 jälleen 4–5 prosentin tienoille. Kasvun odotetaan jatkuvan lähinnä kulutusvetoisena ja yksityisten investointien ennustetaan piristyvän vasta myöhemmin. Julkisen sektorin kysynnän kasvun ennakoidaan hidastuvan ensi vuonna selvästi, mutta myös se tukee edelleen talouden kasvua. Lisäksi nettoviennin arvioidaan alkavan vähitellen tukea kasvua maailmantalouden tilan kohentuessa edelleen.

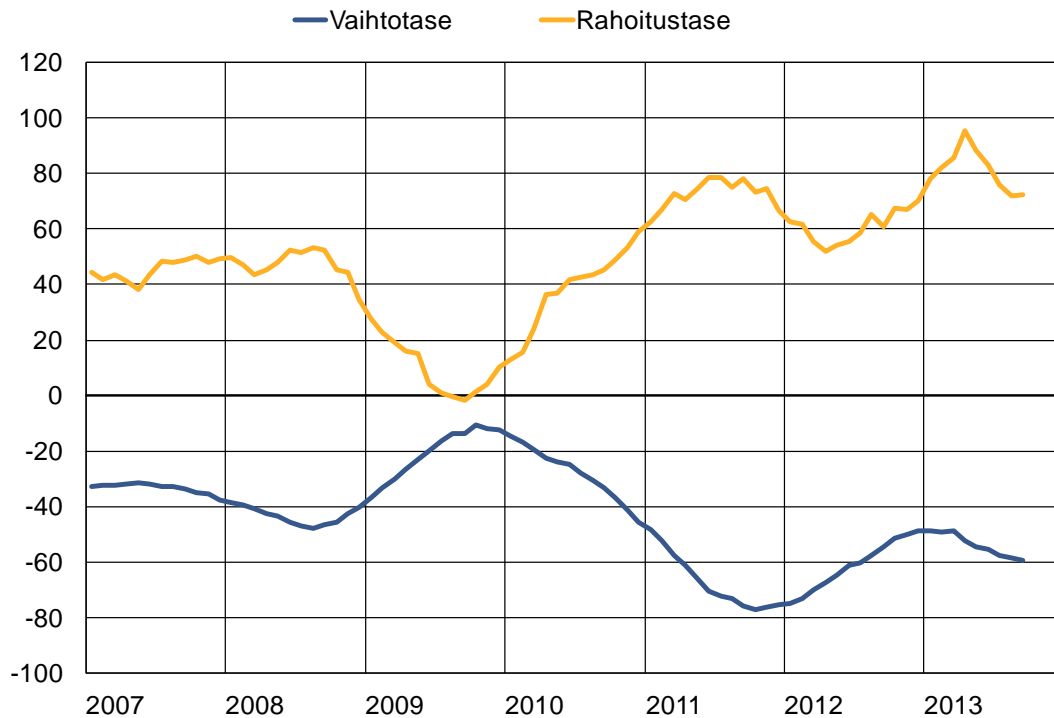
Kuvio 2. Keskeisiä ennusteita Turkin BKT:n kasvulle, %

Keskeisin lähitulevaisuuden riski talouskehitykselle on maan ulkoisen rahoitusaseman haavoittuvuus. Vaihottaseen vaje on tänä vuonna jälleen kääntynyt kasvuun ja sen odotetaan vuoden lopussa yltävän 60 miljardiin dollariin eli 7 prosenttiin BKT:stä (Kuvio 3). Vaje on rahoitettu pääosin lyhytaikaisilla ulkomaisilla pääomavirroilla, joiden suunta saattaa kääntyä nopeasti, kuten Turkissa viime kesänä nähtiin. Silloin markkinoiden odotukset rahapolitiikan kiristymisestä Yhdysvalloissa, Turkin sisäiset levottomuudet sekä Syyrian epävarma tilanne johtivat maahan suuntautuneiden ulkomaisten pääomavirtojen voimakkaaseen supistumiseen ja samalla pörssikurssien huomattavaan laskuun sekä liiran nopeaan heikkenemiseen. Mikäli kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden likviditeetti kiristyisi jälleen, Turkin taloudella voisi olla edessään huomattava sopeutus. Heikkenevä liira supistaisi tuontia, nostaisi yritysten ja pankkien ulkomaisen rahoituksen kustannuksia sekä ruokkisi osaltaan inflaatiota.

Inflaatio on kiihtynyt jälleen viime kuukausina 8 prosentin tuntumaan kasvun piristyttyä ja liiran heikentymisen välityttyä kuluttajahintoihin. Inflaation odotetaan lähivuosina hieman hidastuvan, mutta inflaatio-odotukset ovat edelleen selvästi korkeammat kuin keskuspankin tavoittelema 5 prosenttia. Inflaation hillitseminen on ollut rahapolitiikan keskeisimpänä tavoitteena viimeisen vuosikymmenen ajan. Turkin keskuspankki laajensi kuitenkin rahapoliittisia tavoitteitaan talouskehityksen vakauttamiseksi, kun maahan suuntautuvat ulkomaiset pääomavirrat lisääntyivät voimakkaasti kansainvälisen talouskriisin syvimmän vaiheen jälkeen. Inflaatiotavoitteen rinnalle nostettiin mm. valuuttakurssikehityksen hallitseminen, luottojen kasvun hillitseminen sekä rahoitusjärjestelmän vakauden säilyttäminen. Samalla keskuspankki vaihtoi politiikkakorkoan ja alkoi käyttää aktiivisemmin myös muita toimenpiteitä kuin korkomuutoksia. Monet asiantuntijat, kuten IMF, ovat kritisoineet keskuspankin päätöstä, sillä kokemukset monista maista osoittavat, että vapaiden kansainvälisten pääomanliikkeiden vallitessa on hyvin vaikea hillitä sekä inflaatiota että valuuttakurssin muutoksia.

Kuvio 3. Turkin vaihto- ja rahoitustase, mrd. USD (12 kk liukuva summa).

Lähde: Turkin keskuspankki

Pidemmillä aikavälillä tarvitaan investointeja

Pidemmillä aikavälillä talouden arvioidaan useimmissa ennusteissa kasvavan 4-5 prosentin vuosivahtia. Turkissa on vielä runsaasti varaa kohentaa talouden tuottavuutta ja pidemmän aikavälin kasvua tukee positiivinen väestökehitys. Kasvupotentiaalin hyödyntämiseksi taloudessa tarvitaan kuitenkin rakenteellisia uudistuksia. Viime aikoina Turkissa on ollut paljon keskustelua ns. keskituloloukusta (middle income trap) ja pohdittu toimenpiteitä loukun välttämiseksi ja talouskasvun vauhdittamiseksi. Turkin hallituksen tuoreimmassa vuosille 2014–18 laaditussa kehitysohjelmassa keskeisenä tavoitteena onkin saada maa korkean tulotason maiden joukkoon mm. nostamalla säästämisastetta, kohentamalla kilpailukykyä ja muuttamalla tuotantorakennetta kohti korkeamman teknologian ja lisäarvon toimialoja. Investointeja pyritään houkuttelemaan niin kotimaasta kuin ulkomailtakin erilaisten tukitoimien avulla mm. tuontia korvaavaan tuotantoon ja köyhimmille alueille.

Yksi talouden keskeisimmistä pidemmän aikavälin ongelmista on juuri matala investointiaste. Se on viimeisen vuosikymmenen ajan pysytellyt 20 prosentin tuntumassa, eli huomattavasti matalammalla kuin muissa vastaavan tulotason maissa. Kotimaisten investointien ongelmana on erityisesti rahoituksen saatavuus, sillä säästämisaste on myös hyvin matala. Investointien rahoituksessa joudutaankin turvautumaan pitkälti lyhytaikaiseen ulkomaiseen luototukseen, mikä lisää talouden altistumista kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden vaihteluille.

Suorien ulkomaisten sijoitusten kanta on vain 20 % BKT:stä, mikä on huomattavasti vähemmän kuin useimmissa keskituloisissa maissa. Ulkomaisia investointeja ovat osaltaan hillinneet liiketoimintaympäristöön liittyvät ongelmat. Maailmanpankin tuoreimmassa Doing

Business -vertailussa Turkki oli 69. sijalla 189 maan joukossa ja Transparency Internationalin korrupziovertailussa 54. sijalla 176 maan joukossa. Liiketoimintaympäristön ongelmiksi on mainittu mm. kilpailun puute ja tiukka sääntely tietyillä aloilla sekä raskas byrokratia. Epävarmuutta yritysten toimintaympäristöön aiheutuu myös herkästä geopolitiisesta asemasta ja ajoittaisista kotimaisista levottomuuksista. Investoinnit uuteen tuotantoon ovat kuitenkin avainasemassa, jotta maahan saadaan luotua uusia tuottavia työpaikkoja kasvavalle väestölle.

Työvoimareserviä Turkissa on edelleen paljon paitsi kasvavan väestön, mutta myös kohtalaisen korkean työttömyyden sekä matalan osallistumisasteen ja eläkeiän myötä. Sekä osallistumisaste että eläkeikä ovat selvästi OECD-maiden keskiarvoa matalampia, joten niitä on varaa nostaa työvoiman lisäämiseksi tarvittaessa. Lisäksi verrattain suuri osa työllisistä, lähes neljännes, työskentelee yhä maataloudessa, vaikka osuus on supistunut nopeasti. Työvoiman siirtyminen maataloudesta palvelusektorille ja teollisuuteen on lisännyt osaltaan koko talouden tuottavuutta viimeisen vuosikymmenen aikana. Samalla väestö on siirtynyt entistä enemmän sisämaan köyhiltä maatalousalueilta länsirannikon kaupunkeihin. Teollistuminen ja urbanisaatio jatkunevat vielä tulevinakin vuosina, mutta aiempaa tärkeämpään rooliin nousee myös työvoiman siirtyminen toimialojen sisällä tuottavampiin toimintoihin. Nopeasti nousseiden työvoimakustannusten ja työmarkkinoiden varsin tiukan sääntelyn myötä Turkilla alkaa jo olla vaikeuksia selvittää työvoimavaltaisilla teollisuudenaloilla kilpailussa Aasian edullisten työvoimakustannusten maiden kanssa, ja monet yritykset pyrkivätkin alentamaan kustannuksiaan käyttämällä epävirallista työvoimaa.

- 2011 No 1 Laura Solanko: How to Liberalize a Thousand TWh Market? – Restructuring the Russian Power Sector
No 2 Maija Sirkjärvi: Suomen markkinaosuus Venäjällä on supistunut
No 3 Andrei Yakovlev and Olga Demidova: Access of firms to public procurement in Russia in the 2000s: before and after radical reform of regulation
No 4 Vesa Korhonen, Mia Hurtta, Maija Sirkjärvi, Ilkka Salonen ja Ilkka Korhonen: Venäjän integraatio maailmantalouteen
No 5 Sergey Vlasov: Russian fiscal framework: Past, present and future. Do we need a change?
No 6 Laura Solanko: Öljyntuottajamaiden elvytysvara on supistunut huomattavasti
No 7 Riikka Nuutilainen ja Laura Solanko: Metallien ja energian maailmankauppa kääntyi Kiinaan
No 8 Heli Simola: Suomi hyötyy Venäjän WTO-jäsenyydestä
- 2012 No 1 Risto Herrala, Juuso Kaaresvirta, Ilkka Korhonen ja Jouko Rautava: Kiinan kasvava mahti maailmantaloudessa. BOFIT Kiina-tietoisku 2011
No 2 Heli Simola: Russian import statistics in the mirror of world exports
No 3 Seija Lainela and Alexey Ponomarenko: Russian financial markets and monetary policy instruments
No 4 Ilkka Korhonen, Vesa Korhonen, Seija Lainela, Heli Simola ja Laura Solanko: Venäjän talouden uusi aika. BOFIT Venäjä-tietoisku 2012
No 5 Risto Herrala, Juuso Kaaresvirta, Ilkka Korhonen, Mikael Mattlin, Jouko Rautava ja Heli Simola: Valta vaihtuu, mikä muuttuu? BOFIT Kiina-tietoisku 2012
- 2013 No 1 K.C. Fung, Hsiang-Chih Hwang, Francis Ng and Jesús Seade: International trade and production networks: Comparisons of China and greater China versus India and South Asia
No 2 Heli Simola, Laura Solanko ja Vesa Korhonen: Näkökulmia Venäjän energiasectoriin
No 3 Heli Simola, Laura Solanko and Vesa Korhonen: Perspectives on Russia's energy sector
No 4 Hubert Fromlet: The Chinese government debt – What do we know and what should be done?
No 5 Laura Solanko ja Lauri Vilmi: Globaalit energiamarkkinat murroksessa
No 6 Laura Solanko and Lauri Vilmi: The transformation of global energy markets
No 7 Andrei Yakovlev: Is there a 'new deal' in state-business relations in Russia?
No 8 Ilkka Korhonen, Vesa Korhonen, Seija Lainela ja Laura Solanko: Venäjän kasvu vaatii muutakin kuin energiaa. BOFIT Venäjä-tietoisku 2013
No 9 Sergey Vlasov: Analysis of Russia's fiscal sustainability under the new fiscal rules
No 10 Heli Simola: Turkin talous – saadaanko kasvu kestäväälle pohjalle?